

فصل دوم (جهان در عصر باستان، میراث بشری)

درس چهارم: پیدایش تمدن، (بین النهرین و مصر)

- ۱- دوره بندی گذشته بشر را بنویسید؟ دوره پیش از تاریخ - دوره تاریخی
- ۲- دوره پیش از تاریخ را تعریف کنید؟ به دورانی طولانی از زندگی انسان گفته می شود که با ظهور او در پهنه گیتی آغاز شد و تا اختراع خط و گسترش تمدن در حدود ۵۰۰۰ سال پیش به طول انجامید.
- ۳- تقسیم بندی دوره پیش از تاریخ را بر اساس نوع اقتصاد معیشتی بیان کنید؟ دوره گردآوری خوراک - دوره تولید خوراک
- ۴- طبق شواهد باستان شناسی، اولین انسان واره ها در چه زمانی و در کجا می زیستند؟ حدود ۴ میلیون سال پیش در علفزارهای آفریقا می زیستند
- ۵- چرا به دوره گردآوری خوراک، این نام را داده اند؟ انسانهای نخستین، شیوه ای از زندگی را پدید آوردند که بر دوره گردی، شکار حیوانات و گردآوری دانه، میوه و ریشه گیاهان و درختان برای تأمین خوراک استوار بود و تا چندین میلیون سال دوام آورد و تغییر و تکامل آن بسیار کند و محدود بود.
- ۶- ویژگی های انسانها را در دوره گردآوری خوراک بیان کنید، مردان در دسته های کوچک به شکار می رفتند و زنان به جمع آوری بقایای خوردنی گیاهان و میوه درختان می پرداختند. انسان های اولیه از پناهگاههای طبیعی مانند غارها و نیز کلبه هایی که از شاخ و برگ درختان و گیاهان می ساختند، برای حفظ جان خود بهره می بردند.
- ۷- اتفاق مهمی که در دوران پیش از تاریخ توسط بشر افتاد چه بود؟ افروختن آتش و بکار گرفتن آن بود.
- ۸- ..... اصلی ترین ماده ای بود که انسان های نخستین از آن برای ساختن ابزار استفاده می کردند. سنگ
- ۹- انسانهای نخستین چگونه توانستند ابزارسازی کنند؟ در آغاز ابزارها از سنگ ساده بدون تغییر بودند. طی صدها هزار سال بشر توانست بر مهارت خود در ساخت تیغه های سنگی بیفزاید و ابزارهایی مانند تبر، زوبین، کارد و..... بسازد. استخوان و چوب نیز مواد دیگری بودند که مردمان پیش از تاریخ از آنها برای ابزار سازی استفاده می کردند.
- ۱۰- پیشرفتهای بشر نخستین را در موضوع حرف زدن، هنر و بیان احساس در دوره گردآوری خوراک توضیح دهید؟ انسانهای نخستین در آغاز قادر به حرف زدن نبودند اما برای اینکه بتوانند به صورت گروهی به شکار بروند، باید به گونه ای با هم ارتباط برقرار می کردند. به تدریج تا اواخر دوره گردآوری خوراک، توانایی بشر در سخن گفتن و اندیشیدن تکامل یافت و به حدی رسید که هنر نقاشی را برای نشان دادن احساس و اندیشه خود بکار گرفت.
- ۱۱- انسانهای نخستین (دوره گردآوری خوراک) به لحاظ دینی چه وضعیتی داشتند؟ مطالعه وضعیت دین و اعتقادات مردمان دوره گردآوری خوراک به دلیل نبود و یا کمبود شواهد و مدارک بسیار دشوار است. امروزه باستان شناسان می کوشند از طریق بررسی اعتقادات جوامع شکارگر کنونی، مانند بومیان استرالیا و قبیله های سرخ پوست

آمریکای جنوبی، به معتقدات دینی انسانهای نخستین پی ببرند. اعتقادات انسانهای اولیه با مشکلات و مخاطرات زندگی آنان مانند بیماری، مرگ، سیل، خشکسالی و... ارتباط داشته است. آنان به نیروهای مرموز و فراطبیعی باور داشتند که در نظر آنان نگاهدارنده زمین، آسمان و سراسر زندگی محسوب می شدند.

۱۲- دوره تولید خوراک از چه زمانی آغاز شد و ویژگی این دوره چه بوده است؟ از حدود ۱۲ هزار سال پیش گروههایی از مردمان گردآورنده خوراک با استفاده از تجربیات گذشته شروع به کشت برخی گیاهان و اهلی کردن حیوانات کردند و برای نخستین بار موفق به تولید خوراک شدند.

۱۳- در دوره تولید خوراک، انسانها چه پیشرفت هایی داشتند؟ در این دوره به کشت غلات از جمله گندم و جو پرداخته شده، رام کردن حیوانات صورت گرفت، چرخ سفال برای ساخت ظروف سفالی بکار گرفته شد، با استفاده از پشم حیوانات پارچه تولید شد.

۱۴- یکی از ابداعات بشر در دوره تولید خوراک را که رویدادی مهم و سرنوشت ساز تلقی می شده است نام ببرید؟ ابداع کشاورزی

۱۵- باستان شناسان، ابداع کشاورزی توسط انسانهای اولیه را به چه عنوانی یاد می کنند؟ با عنوان انقلاب کشاورزی

۱۶- مهم ترین پیامدهای ابداع کشاورزی توسط انسانهای اولیه را نام ببرید؟ ۱- کشاورزان به منظور کاشت، داشت و برداشت محصول، از دوره گردی دست برداشتند و نخستین روستاها را به عنوان سکونتگاه های دائمی ایجاد کردند - ۲- به دلیل تولید اضافه بر نیاز، عده ای به فعالیت دیگری غیر از تولید خوراک مانند ابزار سازی، سفالگری و پارچه بافی روی آوردند و در تولید این محصولات مهارت و تخصص یافتند - ۳ در نتیجه تولید مازاد بر نیاز، داد و ستد میان روستاهای دور و نزدیک به تدریج آغاز شد و از این طریق زمینه آشنایی مردم مناطق مختلف را با آداب و رسوم، مهارت ها و اندیشه های یکدیگر فراهم آورد.

۱۷- به سرزمین های میان دو رود دجله و فرات در کشور کنونی عراق را ..... یا..... می نامند. بین النهرین یا میان دو رود

۱۸- جغرافیای تمدن بین النهرین را مشخص کنید؟ شامل تمامی سرزمین های پست غرب فلات ایران می شود

۱۹- طبق کاوش های باستان شناسی، نخستین تمدن ها در کجا و در چه زمانهایی شکل گرفته است؟ نشان می دهد که نخستین مراکز تمکدنی در حدود ۳۵۰۰ سال پیش از میلاد مسیح در عراق کنونی و جلگه خوزستان شکل گرفته است.

۲۰- ساکنان بین النهرین، چگونه زمین های خود را به زیر کشت بردند؟ آنها با حفر آبراهها و ایجاد آبگیرهای متعدد زمین های خود را به زیر کشت بردند.

۲۱- چرا ساکنان بین النهرین اقدام به ایجاد آبراهه ها در اطراف رود های دجله و فرات کردند؟ زیرا در آنجا به دلیل کمبود بارندگی، امکان کشت دیم وجود نداشت به همین خاطر آنها اقدام به این کار کردند.

۲۲- چه عواملی باعث گسترش روستاها و پدید آمدن شهرها در بین النهرین شد؟ افزایش جمعیت و تولید مازاد بر خوراک موجب شد که روستاها گسترش پیدا کنند و سرانجام نخستین شهرها در این منطقه پدید آیند.

۲۳- اولین شهرها در ناحیه جنوبی بین النهرین ، معروف به ..... بوجود آمدند. سومر

- ۲۴- شهرهای مهم تمدن سومر را نام ببرید؟ اور- اوروک- لاگاش- کیش
- ۲۵- منظور از دولت شهر یا کشور شهر در تمدن سومر چه بوده است؟ هریک از شهرهای سومر به همراه روستاهای پیرامون خود دارای حکومتی مستقل بودند که به آنها دولت شهر یا کشور شهر گفته می شود.
- ۲۶- دیدگاه مردم بین النهرین از جمله سومریان را در مورد خداپرستی بیان کنید؟ آنها خدایان متعددی داشتند و اعتقاد داشتند که هر شهر از آن یک خداست. برای خدای شهر خویش پرستشگاه باشکوهی برپا نموده و قربانی و هدایای زیادی نثارش می کردند. آنان معتقد بودند که خدایان، انسانها را برای خدمت به خود آفریده اند و اگر در این کار کوتاهی کنند، خدایان آنان را با فرستادن سیل و طوفان یا خشکسالی تنبیه خواهند کرد.
- ۲۷- کاهنان چه کسانی بودند و چه نقشی در زندگی مردم سومر داشتند؟ کاهنان بویژه کاهن اعظم که معمولاً از دانش های عصر خود آگاه بودند، به عنوان واسطه میان مردم و خدایان عمل می کردند و از قدرت و ثروت زیادی برخوردار بودند. در آغاز، کاهنان پیشوایی دینی را به همراه فرمانروایی سیاسی برعهده داشتند.
- ۲۸- طبقه صنعتگران در تمدن سومر را توضیح دهید؟ این طبقه علاوه بر مهارت در سفالگری، در ساخت ابزارها و جنگ افزارهای مفرغین نیز تبحر خوبی داشتند.
- ۲۹- در باره خط و زبان سومری توضیح دهید؟ لوح های گلی فراوانی به خط میخی و زبان سومری در بقایای شهرهای سومری کشف شده است. به گمان برخی از باستان شناسان، سومریان مخترع خط بوده اند و نخستین نوشته های جهان متعلق به آنان است. بعضی از این لوح ها حاوی آثار ادبی بلند مانند افسانه گیلگمش است.
- ۳۰- در حدود ۲۴۰۰ قبل از میلاد، قوم ..... که در مرکز بین النهرین می زیست به فرماندهی ..... بر کشور شهرهای سومری مسلط شدند. آگدی - سارگن
- ۳۱- حوزه جغرافیایی تمدن اکدی در زمان سارگن را بنویسید؟ سارگن سرتاسر بین النهرین را به زیر فرمان خود آورد و امپراتوری بزرگی را تشکیل داد که از سواحل شرقی دریای مدیترانه تا کوههای زاگرس امتداد داشت.
- ۳۲- امپراتوری اکد چگونه بر فرهنگ و تمدن بین النهرین تأثیر گذاشت؟ این امپراتوری مردمان و اقوامی را که دارای اندیشه، آداب و رسوم، صنعت و هنر گوناگونی بودند، یکپارچه و متحد ساخت و موجب تبادل بیشتر فرهنگ و تمدن در بین النهرین شد.
- ۳۳- حکومت بابل قدیم چگونه و توسط چه قومی تشکیل شد؟ از حدود ۱۹۰۰ قبل از میلاد قوم دیگری به نام آموری قدرت خود را در بین النهرین گسترش داده و توانستند سلسله ای را تأسیس کنند که در تاریخ به نام بابل قدیم معروف است.
- ۳۴- مشهورترین فرمانروای سلسله بابل قدیم چه کسی بود و چه اقداماتی انجام داد؟ حمورابی بود که مناطق وسیعی از بین النهرین را فتح و ضمیمه قلمرو خود کرد. او همچنین اقدامات مهمی در زمینه کشورداری، کشاورزی و قانون گذاری انجام داد.
- ۳۵- شیوه حکومتی که حمورابی بنیان نهاد چگونه بود؟ شیوه او مبتنی بر قدرت و اختیارات فراوان پادشاه و اطاعت کامل حاکمان ولایات از او بود. وی مقام پادشاهی را هدیه ای از جانب خداوند به خود می پنداشت.
- ۳۶- کدام اقدام حمورابی باعث شهرت عمده او در تاریخ شده است؟ بخش عمده ای از شهرت حمورابی در تاریخ به خاطر قانون نامه ای است که از او برجای مانده و به عنوان نخستین سند قانون گذاری جهان بشمار می رود.

- ۳۷- **قانون نامه حمورابی شامل چه چیزهایی است؟** شامل مجموعه قوانین مربوط به زراعت، آبیاری، کشتیرانی، خرید و فروش برده، ارث، ازدواج و مجازات های انواع جرم ها و جنایت هاست.
- ۳۸- **شهر بابل در بین النهرین باستان را توصیف کنید؟** این شهر که پایتخت اموری ها بود بواسطه دارا بودن موقعیت مناسب سیاسی و جغرافیایی، به یکی از مراکز بزرگ تجارت بین المللی در جهان باستان تبدیل شد و از ثروت و رفاه فراوانی برخوردار گردید.
- ۳۹- **سلسله آشوریان چگونه پدید آمد و آنها چگونه قومی بودند؟** پس از آنکه حکومت بابل قدیم دچار ضعف و زوال شد، آشوریان که قومی جنگجو در شمال بین النهرین بودند، به قدرت رسیدند. حکومت آشور با لشکرکشی های پیاپی به سرزمین های همجوار وغارت و ویران کردن آنها بر قلمرو و ثروت خود افزود.
- ۴۰- **میراث تمدن بین النهرین چه بودند؟** آنها تمدنی عظیم را پی ریزی کردند که در زمینه های مختلف از جمله سیاست و حکومت، قانون گذاری، معماری و شهرسازی، هنر، صنعت و خط و ..... به موفقیت ها و پیشرفت های چشمگیری دست یافت.
- ۴۱- **تمدن بین النهرین بر کدام تمدنها در جهان آنروز تأثیر گذاشت؟** تمدن ایران در زمان هخامنشیان و تمدن یونان باستان
- ۴۲- **تمدن مصر باستان از چه زمانی آغاز شد؟** مدتی پس از آنکه سومریان زندگی در شهرها را آغاز کردند، در مصر نیز تمدن شروع به جوانه زدن کرد.
- ۴۳- **در مصر باستان جریان زندگی و تمدن به چه عاملی وابسته بود؟** به رود نیل
- ۴۴- **رود نیل چه تأثیری بر کشاورزی مصر داشته و دارد؟** آب نیل هر سال بر اثر ذوب شدن برف ها و باریدن باران های بهاری، آرام آرام بالا می آید و سواحل پست را فرو می گیرد سپس آهسته آهسته پس می نشیند و لایه ای از رسوبات غنی برجای می گذارد و زمین های مرطوب را مستعد کشت و زرع می کند
- ۴۵- **چه عواملی مصر را از تهاجم های خارجی حفظ می کرد؟** موانع طبیعی مانند صحرای گرم در شرق و غرب دریای مدیترانه در شمال و صخره های شمالی این کشور را از تهاجم های خارجی حفظ می کرد
- ۴۶- **مصر اغلب از طریق ..... در شمال شرق این کشور در معرض هجوم بیرونی قرار داشت.** شبه جزیره سینا
- ۴۷- **مورخان تاریخ مصر باستان را به سه دوره تقسیم کرده اند.** آنها را بنویسید؟ امپراتوری قدیم - میانه و جدید
- ۴۸- **ویژگی های دوره امپراتوری قدیم مصر را بنویسید؟** در این دوره قدرت فرعون ها در اوج بود. اهرام سه گانه که یکی از شاهکارهای معماری جهان باستان است به دستور فرعونها ساخته شد.
- ۴۹- **فرعونها در دوره امپراتوری مصر قدیم، برای اداره امور کشور چه می کردند؟** آنها از وزیر یا شخصی با عنوان کارگزار کل کشور استفاده می کردند که مسئولیت اداره امور اداری، مالی و قضایی را برعهده داشت.
- ۵۰- **نقش فرعون در مصر باستان چگونه بود؟** فرعون از قدرت فوق العاده ای برخوردار بود و اعتبار زیادی در میان مردم داشت. آنچه او انجام می داد اراده خدایان شمرده می شد و آنچه می گفت از زبان یکی از خدایان بود و فرمانهای او می بایست بی چون و چرا اجرا شود. پسر یا هرکدام از اعضای خانواده فرعون حتی همسر او می توانست جانشین او شود.

- ۵۱- **اوضاع دین در مصر باستان چگونه بود؟** مصریان باستان خدایان زیادی را می پرستیدند. حداقل نام چندین هزار خدا در نوشته های مصری شناسایی شده است. البته مردم مصر خدایانشان را مهربان تر و دوستانه تر از خدایان سومری می پنداشتند.
- ۵۲- **دیدگاه مردم مصر در مورد خدایان با مردم سومر چه تفاوتی داشت؟** مردم مصر خدایانشان را مهربان تر و دوستانه تر از خدایان سومری می پنداشتند.
- ۵۳- **چرا مردم مصر باستان خدایانشان را مهربانتر و دوستانه تر از خدایان سومری می پنداشتند؟** شاید به این سبب که زندگی در اطراف نیل آسان تر و مطبوع تر از زندگی در کناره های دجله و فرات بود.
- ۵۴- **آمین هوتپ چهارم چه اقدامی در مورد مذهب و خداپرستی انجام داد؟** او کوشید که یگانه پرستی را در شکل پرستش خدای خورشید در مصر ترویج نماید.
- ۵۵- **آیا آمین هوتپ چهارم موفق شد یگانه پرستی را در مصر باستان پایدار کند؟ چرا؟** خیر. زیرا پس از مرگ او، کاهنان که نقش مهمی در فرهنگ مصر داشتند، دوباره پرستش چند خدایی را رایج کردند.
- ۵۶- **حضرت یوسف و حضرت موسی (سلام الله علیهما) در دوران امپراتوری جدید مصر چه تلاشهایی کردند؟** آنها به احتمال بسیار در این دوره مردم مصر را به پرستش خدای یگانه دعوت کردند.
- ۵۷- **مصریان باستان نسبت به زندگی پس از مرگ چه اعتقادی داشتند؟** آنها به زندگی پس از مرگ باور داشتند و معتقد بودند که روح پس از مرگ مدتی سرگردان می ماند و سپس به جسم انسان باز می گردد.
- ۵۸- **چرا مصریان باستان جسدهای فرعون ها را مومیایی می کردند؟** زیرا به زندگی پس از مرگ باور داشتند و معتقد بودند که روح پس از مرگ به جسم انسان بر می گردد. به همین دلیل جسدهای فرعون ها را برای جلوگیری از فاسد شدن مومیایی می کردند.
- ۵۹- **اقتصاد مردم مصر باستان چگونه بود؟** اساس زندگی در مصر باستان بر کشاورزی استوار بود. اکثریت جمعیت را کشاورزان تشکیل می دادند. آنان در کشتزارهای اطراف نیل که متعلق به فرعون ها، کاهنان و مقام های حکومتی بود، گندم، جو، خرما و دیگر میوه ها را کشت می کردند.
- ۶۰- **باورهای دینی چه تأثیراتی بر زندگی مصریان باستان گذاشته بود؟** مصریان مردمی صبور و فرمان بر بودند. آموزه های دینی آنان را به اطاعت بی چون و چرا از فرمان فرعون ها و مأموران او فرا می خواند. توده های مردم علاوه بر پرداخت مالیات، ناگزیر بودند در ساختن آرامگاهها، کاخها، معبدها و نیز با حضور در جنگ ها برای حکومت بیگاری نمایند.
- ۶۱- **دستاوردهای هنری و ادبی در مصر باستان را بنویسید؟** یکی از دستاوردهای برجسته تمدن مصر باستان، ابداع خط های مختلف هیروگلیف و دموتیک بود که از هرکدام در جاهای متفاوت استفاده می شد. مصریان همچنین با استفاده از نی، کاغذی به نام پاپیروس ابداع کردند.
- ۶۲- **دو خط را که در مصر باستان ابداع شد نام ببرید؟** خط هیروگلیف و خط دموتیک
- ۶۳- **مصریان با استفاده از نی، کاغذی به نام ..... ابداع کردند.** پاپیروس
- ۶۴- **تمدن مصر باستان بیشتر به خاطر چه چیزهایی شهرت دارد؟** به خاطر بناهای باستانی مانند اهرام، معابد، کاخ ها و نیز آثار هنری بویژه مجسمه سازی شهرت دارد.

- ۶۵- معماران مصری برای ساخت هرم ها از چه مصالحی استفاده کردند؟ از منابع طبیعی سنگ آهک و سنگ خارا که در مصر فراوان بود ، بهره بردند
- ۶۶- مصریان باستان در موضوعات هنری چه خلاقیت هایی داشتند؟ آنان در نقاشی، مجسمه سازی و ساخت جنگ افزارها و دیگر ابزارها، خلاقیت و مهارت زیادی از خود نشان دادند و آثار زیبا و ظریفی را خلق کردند.
- ۶۷- مصریان باستان برای ساختن آثار هنری از چه موادی استفاده می کردند؟ آنان برای ساختن آن اشیاء از معادن دور دست، مس و طلا استخراج می نمودند.

پرسش های نمونه درس چهارم

- ۱- سه تفاوت عمده دوره گردآوری خوراک با دوره تولید خوراک را بنویسید؟ در دوره گردآوری خوراک، مردان در دسته های کوچک به شکار می رفتند و زنان به جمع آوری بقایای خوردنی گیاهان و میوه درختان می پرداختند. انسان ها در این دوره از پناهگاههای طبیعی مانند غارها و نیز کلبه هایی که از شاخ و برگ درختان و گیاهان می ساختند، برای حفظ جان خود بهره می بردند. در دوره تولید خوراک، گروههایی از مردمان گردآورنده خوراک با استفاده از تجربیات گذشته شروع به کشت برخی گیاهان و اهلی کردن حیوانات کردند و برای نخستین بار موفق به تولید خوراک شدند. در این دوره به کشت غلات از جمله گندم و جو پرداخته شده، رام کردن حیوانات صورت گرفت، چرخ سفال برای ساخت ظروف سفالی بکار گرفته شد، با استفاده از پشم حیوانات پارچه تولید شد.
- ۲- اتفاق مهمی که در دوران پیش از تاریخ توسط بشر افتاد چه بود؟ افروختن آتش و بکار گرفتن آن بود.
- ۳- ابداع کشاورزی چه پیامدهای مهمی برای بشر داشت؟ ۱-کشاورزان به منظور کاشت، داشت و برداشت محصول، از دوره گردی دست برداشتند و نخستین روستاها را به عنوان سکونتگاه های دائمی ایجاد کردند - ۲- به دلیل تولید اضافه بر نیاز، عده ای به فعالیت دیگری غیر از تولید خوراک مانند ابزار سازی، سفالگری و پارچه بافی روی آوردند و در تولید این محصولات مهارت و تخصص یافتند - ۳ در نتیجه تولید مازاد بر نیاز، داد و ستد میان روستاهای دور و نزدیک به تدریج آغاز شد واز این طریق زمینه آشنایی مردم مناطق مختلف را با آداب و رسوم، مهارت ها و اندیشه های یکدیگر فراهم آورد.
- ۴- تأثیر و نقش شرایط طبیعی و اقلیمی بین النهرین و مصر را در شکل گیری تمدن به شکل مقایسه ای توضیح دهید؟ در هر دو تمدن رودخانه ها و بطور کلی آبها نقش فراوان داشتند. در مصر رود نیل و در بین النهرین رودهای دجله و فرات - هر دو تمدن به دلیل وجود زمینهای حاصلخیز ناشی از رسوب برجای مانده از رودخانه ها بر اساس کشاورزی شکل گرفت.
- ۵- شباهت ها و تفاوت های دین سومریان و مصریان باستان را با ذکر دلیل بیان کنید؟ در هر دو تمدن اعتقاد به چند خدایی وجود داشت. خدایان مصری در باور مردم آنجا مهربان تر از خدایان سومری بودند. در مصر فرعون نه تنها نماینده خدا بلکه در برخی موارد خود را خدا می پنداشت ولی در سومر منصب شاه - کاهن وجود داشت ولی هیچگاه کاهن ادعای خدایی نکرد.

۶- تأثیر حمورابی را بر تمدن بین النهرین شرح دهید؟ شیوه او در حکومت مبتنی بر قدرت و اختیارات فراوان پادشاه و اطاعت کامل حاکمان ولایات از او بود. وی مقام پادشاهی را هدیه ای از جانب خداوند به خود می پنداشت. بخش عمده ای از شهرت حمورابی در تاریخ به خاطر قانون نامه ای است که از او برجای مانده و به عنوان نخستین سند قانون گذاری جهان بشمار می رود. قانون نامه حمورابی شامل مجموعه قوانین مربوط به زراعت، آبیاری، کشتیرانی، خرید و فروش برده، ارث، ازدواج و مجازات های انواع جرم ها و جنایت هاست.